

Intakeprocedure Inburgering, welk traject past?

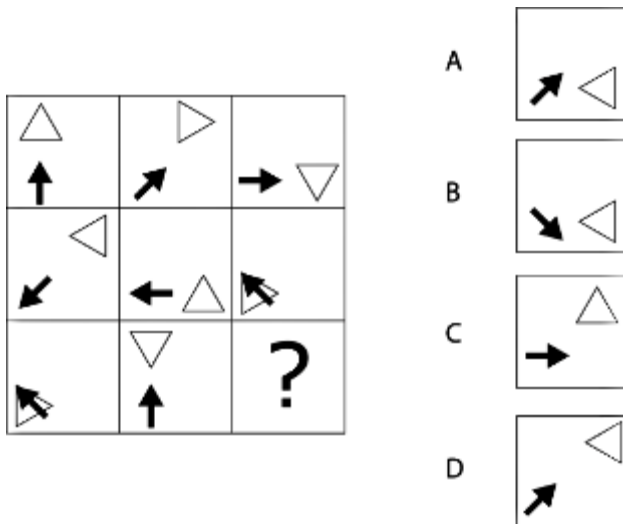
[KAATJE DALDEROP](#), [ELWINE HALEWIJN](#)

8 februari 2021

Vanaf 1 januari 2022 zullen volgens plan inburgeraars vanaf het moment dat ze in een gemeente komen wonen, begeleid worden in het vinden van een passende inburgeringsroute. Daartoe zullen gemeenten in een brede intake informatie verzamelen over de inburgeringsplichtige en samen met die persoon een zogeheten Plan Inburgering en Participatie (PIP) opstellen. Als onderdeel van die brede intake zijn gemeenten verplicht voor elke inburgeringsplichtige de 'leerbaarheid' vast te stellen. Maar wat is leerbaarheid, en hoe zou je dat kunnen vaststellen?

Trefwoorden

InburgeringToetsingIntakeLaaggeletterden

Heba

Laten we Heba nemen. Zij is 27 en heeft in Syrië gewerkt als schoonheidsspecialist. Ze zou dit werk graag hier verder willen uitvoeren, maar ze beseft wel dat dit veel tijd en energie gaat kosten gezien haar taalniveau en dat ze dan nog wat vakopleiding zou moeten volgen. Heba heeft kniepijn en loopt hierdoor een beetje moeizaam en ze ervaart daarnaast soms wat stress. Haar taalniveau is na een lang verblijf in het AZC onder A1. De klantmanager van de gemeente heeft geconstateerd dat haar

capaciteiten om de taal te leren 'zeer laag' zijn en stelt dus voor haar een Z-routetraject aan te bieden.

Deze casus is een echte casus, uit een van de gemeentelijke pilots ter voorbereiding op de nieuwe wet Inburgering in Nederland. Waarschijnlijk rijzen de meeste lezers de haren nu te berge: hoezo is haar 'capaciteit om de taal te leren zeer laag'? Mooi, want hier gaat dit artikel over: wat is leerbaarheid, en hoe zou je dat kunnen vaststellen?

Voordat we beginnen even iets over het begrip '**leerbaarheid**'. De correcte term zou sowieso **leervaardigheid** zijn: iets wat je kunt. **Leerbaar** lijkt op **eetbaar** en slaat eigenlijk op dat wat je kunt leren: een taak (autoband verwisselen, een broodje bestellen) of lesmateriaal (vijftien woorden per dag, grammaticaregels, de lidwoorden bij zelfstandige woorden). Maar de overheid gebruikt nu eenmaal in de communicatie 'leerbaarheid', dus dat gebruiken we in dit artikel dan ook maar – zij het tussen aanhalingstekens.

Maatwerk

Vanaf 1 januari 2022 is het de bedoeling dat inburgeraars vanaf het moment dat ze in een gemeente komen wonen, begeleid worden in het vinden van een passende inburgeringsroute. Die route moet leiden tot integratie en participatie: actieve burgers die volwaardig meedraaien in de maatschappij en liefst via betaald werk in hun eigen onderhoud kunnen voorzien.

Om dat te bereiken, zullen gemeenten in een **brede intake** informatie verzamelen over de inburgeringsplichtige en samen met die persoon een zogeheten **Plan Inburgering en Participatie** (PIP) opstellen. Wat het leren van de taal betreft kunnen gemeente en inburgeraar kiezen uit drie routes: de 'gewone' route naar taalniveau B1, de onderwijsroute die ook naar B1 (of B2) leidt en die voorbereidt op doorstroom naar een vervolgopleiding in het mbo, hbo of op de universiteit, en tot slot de in de casus hierboven al genoemde Z-route: de zelfredzaamheidsroute. Deze route is bedoeld voor mensen voor wie het leren van de taal tot B1-niveau niet haalbaar lijkt en die eerder in de praktijk leren dan in schoolse setting.

*Gemeenten zullen in een **brede intake** informatie verzamelen over de inburgeringsplichtige en samen met die persoon een zogeheten **Plan Inburgering en Participatie** (PIP) opstellen.*

De nieuwe inburgering zal steunen op een aantal pijlers, onder andere op 'tijdigheid' (zo snel mogelijk beginnen met begeleiding en het inburgeringstraject) en 'maatwerk'

(elk individu is anders en komt het beste tot zijn recht als het inburgeringstraject aansluit op zijn behoeften en competenties).

Brede intake

In de brede intake achterhaalt de gemeente per inburgeringsplichtige relevante informatie die bepalend kan zijn voor het type route dat bij de persoon past (zie kader).

De 13 domeinen van de brede intake volgens de wet

1. Leerbaarheid
2. Opleiding
3. Werkervaring en/of vrijwilligerswerk
4. Praktische competenties
5. Werknemersvaardigheden
6. Taalniveau
7. Motivatie/interesses
8. Mate van zelfredzaamheid
9. Digitale vaardigheden
10. Gezinssituatie
11. Fysieke gezondheid
12. Mentale gezondheid
13. Sociaal netwerk

Voor die brede intake hebben gemeenten en inburgeraar na huisvesting in de gemeenten tien weken de tijd. Uiterlijk aan het eind van die tien weken moet er een PIP zijn opgesteld en start de inburgeringstermijn van drie jaar.

Als onderdeel van die brede intake, binnen die tien weken, zullen gemeenten verplicht zijn voor elke inburgeringsplichtige de 'leerbaarheid' vast te stellen. Dat gaat gebeuren – zo zegt de wet – met behulp van een op last van de overheid ontwikkelde **leerbaarheidstoets**, die afgenomen wordt door een daartoe eveneens door de overheid aan te wijzen 'onafhankelijke' partij. Wie de toets gaat ontwikkelen en welke partij die gaat afnemen is op moment van schrijven nog niet bekend. Wel is bekend dat de leerbaarheidstoets een echte 'toets' zal zijn en geen assessment. En om het plaatje compleet te maken: de uitkomsten van leerbaarheidstoets moeten zeer serieus genomen worden door de gemeente en alleen met een goede onderbouwing mag er in de uiteindelijke PIP van afgeweken worden. Maar kun je

leervaardigheid wel betrouwbaar toetsen? En is het fair om op zo'n toets voor de inburgeraar zo ingrijpende beslissingen te baseren?

'Leerbaarheid' als statisch gegeven

Het idee van een leerbaarheidstoets, die je op één moment afneemt en die iets zegt over de leervermogens van de persoon, stoelt op meerdere misvattingen. Om te beginnen de misvatting dat er personen zijn die niet kunnen leren. Iederéén kan leren. Hadden we als mens niet allemaal het vermogen om te leren, dan zouden we als hulpeloze baby's tot in lengte der dagen in onze wiegjes liggen. We kennen allemaal cursisten die nooit naar school zijn geweest, maar die fantastisch kunnen koken (van hun moeder geleerd) of met weinig schoolervaring de maatschappelijke ladder beklimmen met een succesvol eigen bedrijf. Leren op school heeft echter specifieke kenmerken, die verschillen van leren in de praktijk van het dagelijks leven. Zo is schools leren abstracter, leunt het sterk op geschreven taal en vereist het transfer: wat je leert in de schoolse situatie moet je op het juiste moment toepassen in het echte leven. Het doet daarom ook een groot beroep op het geheugen. Leren in het leven is eerder leren door gesprek, door observatie, door voordoen en nadoen, onder begeleiding van een meer ervaren ander. Inburgeraars met weinig schoolse leerervaring zijn dus gewend aan een andere manier van leren en hebben de vaardigheden die nodig zijn voor schools leren vaak minder ontwikkeld. De vraag die je dus eigenlijk zou moeten stellen is: **hoe** leert persoon x het beste en hoeveel tijd en ondersteuning heeft hij daarvoor nodig?

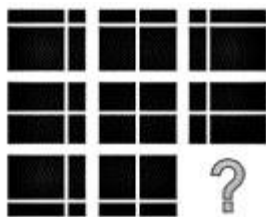
Inburgeraars met weinig schoolse leerervaring zijn dus gewend aan een andere manier van leren.

De tweede misvatting is, dat 'leerbaarheid' iets statisch is: je hebt mensen die goed kunnen leren en mensen die minder goed kunnen leren en het is maar net wat je bij geboorte hebt meegekregen. Elke NT2-docent weet dat dat niet zo werkt. Een analfabete vrouw uit Eritrea is misschien gewoon nooit naar school geweest, maar mogelijk kan ze wel heel aardig leren, óók in een schoolse setting als zij eenmaal gewend is. En ook al zijn mensen uit Eritrea wel naar school geweest, hun onderwijssysteem en hoe zij hebben leren 'leren', wijkt zo af van wat het Nederlandse systeem is, dat er op zijn minst een periode van gewenning moet worden ingebouwd om te kunnen zeggen wat iemands potentie is in Nederland. Bovendien weten we uit onderzoek rond schuldenproblematiek en zelfredzaamheid, dat mensen die maar lang genoeg veel stress ervaren, zich (veel) minder goed kunnen concentreren, dat zij niet meer vooruit kunnen kijken of zaken kunnen overzien en op een metaniveau kunnen bekijken. Precies vaardigheden die je nodig hebt om te leren.

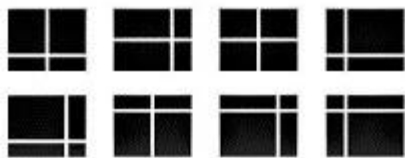
De derde misvatting is, dat als je (veel) onderwijservaring hebt, je ook talen goed kunt leren. Terwijl je **aanleg** om talen te leren voor een deel bepaalt hoe goed je die taal onder de knie gaat krijgen. Denk aan iemand met een flinke wiskundeknobbel die goed 'scoort' op zo'n toets, maar bij wie het taalniveau rond B1 blijft steken en die moeilijk verstaanbaar blijft. En die aanleg wordt ook weer beïnvloed door ervaring met leren van talen en de mate waarin ons brein verbindingen weet te leggen tussen hersengebieden die betrokken zijn bij taalleren. In de praktijk is het zo: hoe meer geletterd iemand is, hoe meer zijn brein die verbindingen legt.

Zo is het (niet)

De laatste misvatting gaat over het vermogen om 'leerbaarheid' objectief vast te stellen. Dit kan mooi geïllustreerd worden door het verhaal van de 16-jarige Nahom, zoals dat in het NRC stond (2018). De Eritrese jongen was de beste in de klas en leerde in anderhalf jaar vloeiend Nederlands. Volgens betrokkenen is hij bovengemiddeld intelligent, leergierig, pikt snel nieuwe dingen op en heeft een goed gevoel voor taal. Toch belandde hij op een praktijkschool in Amsterdam. Dat is een school voor 12- tot 18-jarigen die langzaam leren. Bij de intake voor het voortgezet onderwijs na de ISK maakte hij toetsen rekenen, lezen en schrijven, de taaltoets én de **Raven**, een intelligentietest (zie illustratie).

Which figure logically belongs on the spot of the question mark?

Zulke testen leren wij in Nederland al vanaf de basisschool te doen. Maar Nahom schrok: 'Ik dacht: wat een rare test.' Dat bleek ook uit zijn score. Hij scoorde ruim onder vmbo-niveau en vertrok dus naar de praktijkschool. Juist kinderen die geen ervaring hebben met dit soort puzzeltjes ondervinden nadeel van dit type tests en van de beslissingen die op grond van de testuitslag worden genomen. Experts geven aan, dat een echt cultuurvrije intelligentietest eigenlijk niet bestaat. Zelfs puzzeltjes zijn cultuurgebonden. Hoe je het cognitieve vermogen tot leren toetst, bepaalt dus voor een deel de uitkomst.

Gevolgen

Het afnemen van een leerbaarheidstoets op één moment is dus niet zo'n sterke zet, zeker niet als je de resultaten als leidraad voor vergaande beslissingen wilt nemen. In de praktijk zal het er voor veel inburgeraars op uitdraaien dat zij 'laag' scoren op de toets en dat ze dus een inburgeringstraject in rollen dat geen recht doet aan hun capaciteiten (en toekomstwensen). Het risico bestaat dat vele inburgeraars de Z-route zullen gaan volgen, waarin de lat niet hoog gelegd wordt en hun taalvaardigheid op zijn best op A2-niveau komt. Dat is zorgelijk, vooral omdat de nieuwe wet juist ingericht wordt omdat al die mensen op of onder A2-niveau geen goede kans maken op werk op hun werk- en denkniveau. Veruit de meerderheid van de inburgeraars zit na vijf jaar en na tien jaar nog steeds in een uitkering of ze zijn 'draaideur'-werkeloos.

Ontwikkelmogelijkheid

Wat je zou willen, is dat je kijkt wat iemands **ontwikkelpotentie** is. Je toetst niet wat hij op moment x kan, maar wat hij zou kunnen leren onder goede leercondities. Om dat in kaart te brengen, zou je hem passende leertaken kunnen voorleggen en vervolgens ondersteuning moeten bieden bij het oppakken van die leertaken. Ondersteuning die aansluit bij de ondersteunings**behoefte** en die tot stand komt in **interactie** met de leerder. Zoals gezegd: een assessment onder condities die we verstaan onder een goede didactiek. Alleen zo kun je observeren hoe iemand zich onder de gegeven goede leercondities ontwikkelt en een uitspraak doen over wat dat betekent voor zijn te behalen taalniveau in het inburgeringstraject.

Je toetst niet wat hij op moment x kan, maar wat hij zou kunnen leren onder goede leercondities.

Om iemand op die manier te volgen, is dus iets anders nodig dan die momentopname van de leerbaarheidstoets die ingezet zal worden. Een oplossing is om de brede intake vorm te geven als een (semi)intensief activiteiten- en begeleidingstraject inclusief taallessen, waarin de taaldocent een paar weken de tijd krijgt om de individuele leerders te observeren bij het uitvoeren van leertaken met maatwerk ondersteuning.

Instrumenten

Wat bepaalt iemands ontwikkelingspotentie? Dat betreft verschillende soorten indicatoren:

- 'Harde' gegevens, zoals vooropleiding/onderwijsgeschiedenis en hoeveel talen iemand al beheerst;
- Persoonskenmerken, zoals leeftijd en gezondheid;
- 'Zachtere' indicatoren, zoals leerhouding (verschijnt iemand regelmatig in de les, kan hij samenwerken) en taakuitvoering (concentratie en bijvoorbeeld de manier waarop iemand de beschikbare hulpmiddelen bij de taakuitvoering effectief gebruikt of hoe gemakkelijk iemand instructie oppikt). Juist bij statushouders kunnen deze factoren fluctueren in de loop van de tijd, onder invloed van gebeurtenissen of ontwikkelingen die stress veroorzaken.

Nu is de leerbaarheidstoets een feit en dat is niet per se slecht. Iemand die goed op die leerbaarheidstoets scoort, komt in een B1-traject of onderwijsroute terecht. Maar juist als mensen niet zo goed scoren, is het van groot belang om die leerbaarheidstoets te flankeren door een deugdelijk assessment om de capaciteiten van de inburgeraar ten volle te benutten.

Er zijn in het verleden instrumenten ontwikkeld om de ontwikkelpotentie van mensen op die manier in kaart te brengen, zie kader. Met gebruikmaking van die verschillende instrumenten zijn wij een observatie-instrument voor de verlengde intake aan het doorontwikkelen: **Trajectadvies Observatie Verlengde Intake Inburgering** (TOVII). Zo'n instrument kan docenten NT2 onder de nieuwe inburgeringswet helpen om op basis van observatie van cursistgedrag over een langere periode een beter onderbouwd advies te geven over de vermoedelijke ontwikkelpotentie van iemand. Laten we steeds goed de toekomst van de inburgeraars voor ogen houden: hoe meer iemand mag leren, hoe beter het over het algemeen voor hem is.

Eerdere instrumenten voor observatie van 'leerbaarheid'

Het **Instrument Startfase Alfabetisering Amsterdam** (ISAA) (Dalderop, 2011) werd voor de gemeente Amsterdam ontwikkeld, om voor oudkomers onder de vorige inburgeringswet te beslissen welk inburgeringstraject het best passend was. Er konden drie mogelijke alfabetiseringstrajecten worden aangeboden: een praktijktraject, een traject gericht op het behalen van het inburgeringsexamen en een gemengd traject (alfabetisering, behalen van onderdelen van het inburgeringsexamen).

Passend onderwijs voor nieuwkomers in het voortgezet onderwijs is een vergelijkbaar instrument, ontwikkeld voor de verlengde intake in de ISK door het ITTA in 2016. Ook dit is een instrument om leermogelijkheden in kaart te krijgen – in dit geval van jonge leerders – waarbij docenten op basis van observaties en

(zelf)reflecties over een langere periode informatie verzamelen op gebied van cognitieve, sociaal-emotionele en schoolse vaardigheden en werkhouding van leerlingen.

Belangstellenden voor de TOVII kunnen contact opnemen met elwine.halewijn@itta.uva.nl.

Referenties

- Dalderop, K. (2011). **Instrument Startfase Alfabetisering Amsterdam (ISAA)**.
- [NRC-artikel](#) over het verhaal van Nahom.
- Oxford, R. & Schramm, K. (2007). **Bridging the gap between psychological and sociocultural perspectives**. In: Cohen, A.D. & Macaro, E. (2007). **Language Learner Strategies**. Oxford University Press.
- Scheltinga, F., et al (2016). **Passend onderwijs voor nieuwkomers in het Voortgezet Onderwijs**. Onderzoek en ontwikkeling in opdracht van NRO.

Boom © 2009-2021 Uitgeverij Boom Amsterdam

De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd:

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.